

rem višemanje, već poznato. Ali ono, kolikogod bude zadovoljavalo Nijemce, neće nikako moći zadovoljiti poimence nas Slavene, naročito baš nas Južne Slavene. Kao primjer za to navodim, kako su u tom djelu posvećene njemačkom apostolu sv. Bonifaciju preko četiri stranice, dok je slavenskim apostolima Kirilu i Metodiju posvećeno samo oko trideset, pokrštenju Slovenaca samo tri nepotpuna, pokrštenju Hrvata samo četiri, pokrštenju Srba samo pet nepotpunih redaka itd. A što je još gore, ni ti malobrojni retci ne počivaju na temelju najnovijih povjesničkih istraživanja.

Dr. Jelenić.

Dr. Dragutin Kniewald: »Pastirsko Bogoslovlje«. Svezak I. Dušobrižnikova ličnost i djelatnost. Zagreb 1930. Izdala Hrvatska Bogoslovska Akademija, svezak XIII.; 8° (XVI + 408) str. Cijena 100 Din.

Kako je pastirsko bogoslovlje kao posebni ogranak bogoslovne znanosti uvedeno u bogoslovna učilišta i sveučilišta tek od vremena carice Marije Terezije, to je i literatura njegova mlada. Kod nas Hrvata prvi je sustavno obradio cijelo pastirsko bogoslovlje pok. sveuč. profesor Dr. Martin Štiglić i izdao ga u dva sveska god. 1886. i 1887., dok su pojedine grane njegove i neki drugi obradili. Jer je ovaj Štiglićev Pastoral bio raspačan, a i u mnogim stvarima već zastario, prevelo se njemačko izdanje vrsnog Schüch-Polzova Pastoral g. 1916. Međutim novim Crkvenim Zakonikom g. 1918., mnogim papinskim konstitucijama i odredbama rimskih kongregacija nastala je potreba novog Pastoral g. 1918. Na taj se posao dao nasljednik Dra Martina Štiglića na zagrebačkom sveučilištu, revni i učeni profesor Dr. Dragutin Kniewald, koji je sastavio Pastirsko Bogoslovlje u tri sveska. Prvi svezak obrađuje dušobrižnikovu ličnost i djelovanje, drugi će obuhvaćati opću i posebnu liturgiku, a treći crkvenu umjetnost.

Prvi svezak u lijepom velikom formatu obrađuje dušobrižnikovu ličnost i djelatnost. Iza uvoda, gdje ukratko navodi povijest pastoralnog bogoslovlja, govori najprije o uvjetima zakonitog dušobrižništva t. j. o svetom redu i o jurisdikciji; zatim se osvrće na ličnost dušobrižnika i izobrazbu, te je ovomu dijelu dodao opširan i aktuelan članak o stranačkoj politici njegovoj. Napokon najveći dio obuhvaća djelovanje dušobrižnikovo in foro interno et externo, u sakramentu pokore i u pastvi župne zajednice, što završuje opširnom obradom katoličke akcije (str. 343—408.) Svi su ovi članci podijeljeni u odjele sa posebnim naslovima.

Sve članke pisac obrađuje znanstveno. Gradi na izvorima i dokumentima. Piše jasno, lako shvatljivo, ne zbijeno, ali ni rastegnuto, razvedeno; zanimivo; ne umara sa raznim mijenjima; gdje je potrebno navodi ih u kratko, ali usto izriče i svoj sud.

Djelo je potpunoma uspjelo, pa će dobro doći ne samo dacima, nego još više svećenstvu u praksi. Jednako i svjetovnjacima, koji žele prema načelima kat. akcije pomagati svećenstvo u duhovnoj pastvi i upoznati polje svećeničkog rada, da ga uzmognu pravo cijeniti.

Nekoje manje tiskarske, pogrješke lako će čitalac ispraviti. Krupnija je tiskarska pogrješka na strani 158: prva alineja mora doći na konac

iste stranice pod kanon 2388, § 1. a na str. 246 mjesto can. 1621 mora stajati can. 1261.

Dobro bi došlo već ovom prvom svesku, kao posebnoj knjizi, stvarno kazalo, što bi se moglo i naknadno učiniti.

Toliko o samom ovom vrsnom djelu. Daljnje moje primjetbe ne mogu ni pošto umanjiti njegovu vrijednost.

Govoreći u prvom dijelu o uvjetima zakonitoga dušobrižništva obraduje dogmatsku i liturgičku stranu redjenja, nabraja kanonske uvjete redjenja, prepuštajući pobliže tumačenje istih kanona crkv. pravu, govori opširnije o svećeničkom zvanju prema izjavi papinske komisije od g. 1912. Prema njoj može netko biti siguran za zvanje, ako ima dobru nakanu, kanonske sposobnosti i poziv svog Ordinarija. Da se pak u nekom probudi i uzdrži svećeničko zvanje, potrebna su od uvijek, a pogotovo u današnje doba mala ili dječeačka sjemeništa.

U rekrutovanju pitomaca dječeačkog sjemeništa imaju velikog udjela svećenici, župnici i katehete, pa ti moraju osobito paziti, koga preporučuju. Dogada se, da kod preporuke kandidata ne paze toliko na sveć. pozvanje, nego na rod i prijateljstvo, pa šalju i onakove, koji ne pokazuju ni sklonosti prema zvanju. Takvi su balast u dječeačkom sjemeništu, licumjerci za vrijeme studija, a nakon svršenih gymn. nauka prelaze u druga zvanja, dok su pravi pozvanici mimoideni, izgubljeni. Zato dušobrižnici moraju nastojati, da među djecom nadu takove, za koje donekle mogu predviđati, da imaju zvanja. Da ih pronadu, nastojat će, da ih okupe oko oltara, da ih nauče točno ministrirati kod sv. funkcija. Budući da djeca to i bez možebitnog zvanja rado vrše, jer je to nešto posebno a i časno, to će paziti napose, da li tu svoju službu vrše na edifikaciju vjernika, a ne samo iz ambicije ili za volju roditelja ili katehete; da li su prijatelji presv. Olt. Sakramenata, da li pohađaju sv. pričest barem češće i to iz vlastitog periva, a ne tek nagovorom. Takove onda treba preporučiti za dječeačka sjemeništa bez obzira na rod, krv i prijateljstvo, jer u tom slučaju može već biti svećeničko zvanje u zametku, koje će se u dječeačkom sjemeništu i bogosloviji razviti tako, te će poglavari i biskup moći mirne duše položiti na nj ruke. Razumije se samo po sebi, da se kod izbora mora paziti i na odgoj u kući i u obitelji.

Od takvog odgajanja djece imali bi dušobrižnici i druge koristi za župu. Prema crkv. Zakoniku can. 1185 izbor crkvošnjaka, mežnjara, spada na župnika. Dogada se, da tu časnu službu, koju su u staroj crkvi vršili niži klerici, obavlja kakav idiota, koji je na ruglo župljanima, pogotovo djeci. Time je omalovažena sva crkvena služba i valjaniji se župljani onda ustručavaju primiti je, dok bi kod djece za oltar odgojene imao izbora za tu službu, a možda i za orguljaša, koju službu danas nerado preuzimlju nekoji učitelji.

U poglavlju o sjemeništima (str. 29.) primjetiti mi je, da je i u senjskom kaptolu moralo u srednjem vijeku postojati bogoslovno sjemenište, jer se u kaptolskom statutu od g. 1389. spominju akoliti, koje je vodio jedan kanonik-santiz.

U kolegiju ilirskom u Loretu prema ustanovi Urbana VIII. imala je jedno mjesto i senjska biskupija, koja je već tada bila sjedinjena sa Modruškom, pa su biskupi tu povlasticu i izrabljivali. Možda bi se gdje god našao i popis pitomaca.

Nikađ nije dosta istaknuti kan. 1369 § 2. (str. 37.) napose je to danas važno, kad je u mladeži ponestalo štovanja auktoriteta, da se naime klerici pouče i vježbaju u kršćanskoj uljudnosti. Zato se preporučuje knjižica »O ugladenosti«, što ju je preveo Zbor duh. mladeži u Senju, pa »O pristojnosti« od Kriega, preveo Butura. Onda ne bi klerici i mladi svećenici vodili glavnu riječ među starima i sve stavljali pod nož svoje kritike, nego bi se ravnali prema primjeru Spasiteljevu: *Sedentem in medio doctorum, audientem illos et interrogantem eos.* (Luc. 2, 46.)

Na str. 46. govori o pripravi i zahvali iza mise. Nije doduše potrebno ni propisano, da se baš one molitve u Misalu obavljaju, ali je ipak korisno. Crkva želi, da se obavljaju, zato ih je obdaruila oprostima; molitve su većinom svetaca, zato ih čovjek može i sabranije moliti.

Da se sv. misa uzmogne sabranije i sa većim razumijevanjem obavljati, uz navedenu literaturu preporuke su vrijedne: *Meditations sacerdotales sur la messe du chaque jour, par le chanoine R. Decrouille* (u 4 sv.) Razmatranja su kratka, izvadena iz mise dotičnoga dana (ferije) ili sveca, dok su Reckova preopširna, pa ih ne mogu uvijek upotrebiti zaposleniji svećenici.

U članku »Sv. Čistoća« trebalo je istaknuti krupnim slovima odnošaj prema kućanici i uopće kućnim ženskim osobama. Dogada se, da kućanica ne polazi ni nedjeljne mise, jer treba »gospodina« odmah iza mise poslužiti, premda vrijedna i uredna kućanica može i tom zahtjevu lako udovoljiti. I testamenat može svećenika odsuditi iza smrti, pa zato treba tražbine i nagrade kućanice za života urediti, da ne bude sablazni i govorkanja a i nepotrebna troška — nasljednine.

U istom ovom članku nuzgredno, a drugdje (na str. 298. i 343.) napose govori o ženskoj modi. Uzaludno je govoriti o pobijanju nečedne, gole mode, ako se ne istupi energično protiv nje u praksi. Svećenik, koji inače možda buči sa propovijedaonice protiv nečedne mode, svojim kod kuće ne zna drugo reći, no da ih samo pita: »Zar ti nije tako obučenoj zima?« I više ništa. Kakav će uspjeh imati njegov govor, kad ni svojim ne može, da to energično zabrani! To isto vrijedi i za članove kršč. društva uopće. Kršč. socijalni radnici u Münchenu stvorili su zaključak, da će svaku članicu iz društva isključiti, koja se ne bude prema propisima crkvenim odijevala ne samo u crkvi, nego i u društvu i vani. Možda bi dobro bilo, da se u kršč. društvima pročitaju i neke poslanice sv. Jeronima, prevedene od fra Markovića. Počnimo kod svojih i bilo bi uspjeha. Prve krščanske žene su svojom skromnošću u vladanju i odijevanju možda više djelovale na javni moral, nego li propovijednici. Koliku će pak odgovornost nositi oni svećenici, čiji su ukućani pioniri nečedne nošnje među njihovim župljankama?

Zadnju alineju u članku »Svećenikova lektira« (str. 71.) trebalo je krupnim slovima tiskati. Jedva se svećenik ustao, već mu mora mežnjar

ili ministrant donijeti novine. Pa kakove? Protiv kojih je čitao u crkvi biskupovu poslanicu, jer se sam ipak ne usudi o tom govoriti.

»Župskoj knjižnici« trebalo bi malko više pažnje posvetiti. Lijepo je upute dao u tom članku g. pisac, ali čime da se nabave knjige? Za koje-kakve novine i političke brošure ima novaca i svećenik, ali za teološke knjige nema. Ima i takovih, koji ne nabave ni knjige, za koje im crkvena vlast dozvoli nabavu iz crkvene blagajne.

Ispovijed i odrešenje telefonom (str. 95.) moglo bi se možda dozvoliti u nuždi, ali samo kod kućnog telefona, gdje nema posrednika — centrale —, jer ispovijed mora biti tajna, a to nije preko centrale, makar i veže činovnik(ce) »službena tajna«. — Trumbom mornarskom — portavoce — jer je bez posrednika i udaljenost nije velika, moglo bi biti, kao i kod kućnog telefona; dok držim, da bi »radijem« bilo nedozvoljeno i radi udaljenosti i radi tajne — onda bi u slučaju »SOS«-a uvijek mogao podijeliti uvjetno odriješnje.

Kod uvjetnog odriješnja (str. 96.) moglo se još navesti — što je na svom mjestu inače učinjeno —, da se tako mogu odriješiti: moribundi sensibus destituti; recidivi in mortalia, ako su u smrtnoj pogibli ili je bojazan, da se ne će vratiti na ispovijed; zaručnici u bližnjoj griješnoj prigodi, a naskoro se vjenčaju, da ovaj sakrament ne prime u nemilosti.

Str. 103. pod 3. kad bi netko ispovijedao samo lake grijeha i za ni jednog se ne bi kajao, odriješnje bi bilo nevaljano i zato bi smrtno sagriješio, jer je irritatio sacramenti, a to je uvijek veliko nepoštovanje sakramenta. Zato će ispovjednik takvog pokornika potaknuti, da se bar za jedan laki grijeh pokaje.

Str. 111. — Ako bi ispovjednik pitao pokornika za ime sukrivca, teško bi sagriješio, ali ne potpada pod teške kazne izrečene kod Benedikta XIV., koje se nalaze kod moralista prije Zakonika, jer su te kazne u ovom ispuštene.

Str. 123. Župnik, jer ima redovitu jurisdikciju, može samo svoje župljane svagdje i izvan dieceze ispovijedati i valjano odriješiti.

U senjskoj biskupiji i kapelani, duh. pomoćnici, mogu valjano ispovijedati u cijeloj biskupiji, svakako uz dozvolu, barem predmnijevanu od župnika dotične župe.

Str. 177. Seljaci nepoučeni, jer ne polažu važnost na misli, mogu se, iako niječno odgovore, dalje pitati za govor, čin, možda da se često puta to otkrije.

Str. 217. — Takove, koji ne će držati post i nemrs, mora se upozoriti, da traže dispencu, ako već nisu možda dispensirani biskupskom okružnicom ili inače, na što ih treba opet upozoriti. Treba ih potaknuti na kršć. život i s tim, da ih sjeti, da su i oni apostoli kod vjernika, i oni na njih gledaju i očekuju od njih dobar primjer. Napose ih treba upozoriti na grdobu grijeha kletve, ako u nj upadaju.

Str. 224. Jer odrasliji muškarci rjeđe dolaze na ispovijed, mora ih svećenik u svako doba rado primiti i prije žena, makar ove i rogoborile, osim da su to majke obitelji, čija je prisutnost kod kuće potrebna, a mu-

škarcu su mladi mladi. Ili pak tako, da na jednu stranu ispovijedaonice dolaze muškarcu po starosti a na drugu žene.

Str. 225. Negdje se zaručnici znaju i duhovnim vježbama u određenim za to kućama pripraviti na vjenčanje i takve će ženidbe imati posebni blagoslov božji.

Str. 225/226. Navedeni način sprečavanja poroda nije nipošto siguran, pa ako bi se supruzima taj način općenja savjetovao, treba ih ipak upozoriti na nesigurnost uspjeha, da ne nastanu u obitelji neprilike: ljubomor, nemir, rastava.

Na str. 254/5. o pripravi vjeroučitelja trebalo bi krupnim slovima tiskati. Od valjane pripreme ima napose mladi svećenik velike koristi. Ako se naime savjesno pripravlja na vjeronauk, olakšano mu je u velike učenje za župnički (a i katehetski) ispit. Župnički ispit najbolje dokazuje, koliko je kandidat radio u školi.

Str. 317. — Weekend-pokret, nedjeljni izlet udaljuje mnoge od nedjeljne dužnosti. Osim ranih misa u Engleskoj i Americi, gdje je taj pokret najjači, crkvena se je uprava pobrinula, da i ovi uzimadu priliku, da vrše svoje kršćanske dužnosti. Dala je sastaviti popis nedjeljnih misa u crkvama, koje se nalaze na automobilskim cestama. Tako izletnici nakon dulje vožnje mogu otpočiniti i prilika im se pruža, da udovolje svojoj dužnosti. I kod nas se razmahao taj pokret u blizini gradova; društva, pojedine obitelji prave izlete na selo. Gradske ljude privlače i seoski običaji i narodna nošnja, pa treba sve to upotrebiti, da se postigne dobra svrha. Svećenici bi morali u stalno doba misiti i pripraviti se na kratku dobru propovijed. Za velesajma u Antwerpenu kat. skauti stajali su pred koledvorima i posjetnike sajma podsjećivali oglasima na tablama na kršč. dužnost i upućivali ih s uspjehom na bližnje crkve.

Moderni pastoraliste imaju posebno poglavlje: kako postupati sa nervoznima. Nije ih zaboravio ni g. pisac, što se vidi na str. 312., ali im posebnog članka nije posvetio. I pravom. Jesu li takvi uistinu bolesnici, neka se s njima postupa kao i s drugim: blago, prijazno, uljudno, ustrpljivo; neka ih mirno saslušaju, u kratko utješi i prede na drugi predmet, koji će bolesnika zanimati i rastresti. No većina t. zv. nervoznih, držim, nisu bolesnici, nego samo nemaju samozataje, savladavanja samih sebe. Neka se u tom vježbaju i nestati će nervoznosti, a oni i drugi uz njih bit će zdravi. Za novovijeke svece sv. Ivana Vianeya i sv. Terezu i druge ne čitamo, da bi bili nervozni, premda su živjeli u prilikama, koje bi ih i te kako nervozirale. Ali bili su u školi Spasiteljevoj, pa su znali sami sebe savladavati, a druge podnašati.

Na koncu »Svećeničkog djelovanja« in foro externo lijepo obraduje sva moderna pitanja: protuvjerska i neutralna udruženja, socijalni i karitativni rad, štampu, ćudoredna pitanja kao modu, šport, nećistu književnost, kino, kazalište, međusobni saobraćaj. Napokon temeljito dokumentarno obraduje krunu djelovanja, Katoličku Akciju; njezin postanak, cilj, bit, organizaciju i t. d. I naš Episkopat želi, da ju provede prema intencijama sv. Oca P. Pija XI.; imenovana su diecezanska vijeća, na urgira-

nje biskupa negdje i župska vijeća i tim je sve učinjeno; ali da li, što i kako rade? Dosta je, kao u mnogim drugim sličnim stvarima kod nas Hrvata, postaviti odbor, predsjednika t. j. za parade manifestacije, uvijek smo pripravnici...

To je kratki prikaz izvrsnog djela Dra Kniewalda, koje je na ponos hrv. kat. znanstvene književnosti, siguran putokaz dušobrižnom svećenstvu u njegovom teškom radu. S njim će se uspješno poslužiti na produbljenje kršč. vjerskog života u hrv. kat. narodu.

Dr. Josip Frančišković.

A. Curinaldi D. I.: Priručnik parbenog postupka kod crkvenih ženidbenih sudova po novom crkvenom zakoniku.

U »Bogoslovskoj Smotri« XVIII. 136—140 ocijenili smo gore spomenuti »Priručnik« i tom prigodom stavili na neke točke naše opaske. Na ove je o. Curinaldi pod istim naslovom odgovorio u »Vrhbosni« god. 1930, str. 49—55. U interesu same stvari smatramo za potrebno, da se na njegov odgovor ovdje osvrnemo.

1. Prigovorili smo bili »Priručniku« što tvrdi da je Zakonik van snage stavio ne samo ranije opće zakone »*praeter jus*« već i ranije parti-kularne zakone (i običaje) »*praeter jus*«. — U svome odgovoru ponavlja o. Curinaldi tu tvrdnju upirući se i nadalje na kan. 1552 § 2 Zakonika (»*Cetera tribunalia servare debent praescripta canonum qui sequuntur*«) i na rješenje kongr. Studiorum od 7. aug. 1917 (»*Cum novum juris Codicem SS. D. N. Benedictus Papa XV a die festo Pentecostes... in universa latina Ecclesia vim habiturum esse edixerit, ex eo ipso die Codicem fore authenticum et unicum iuris canonici fontem proptereaque tum in disciplina Ecclesiae moderanda tum in iudiciis et scholis eo uno utendum esse*«).

Kan. 1555 § 2 Zakonika izriče samo to, da se odnosni sudovi pri postupku moraju držati propisa Zakonika. Navedeno rješenje kongr. Studiorum kazuje samo to, da je Zakonik jedino vrelo općeg prava.¹

2. Prigovorili smo bili »Priručniku« što tvrdi da promicatelj pravde može podnijeti tužbu ili prijedlog, da se povede parnica radi ništetnosti braka. — U svom odgovoru o. Curinaldi kod tvrdnje: da promicatelj pravde može podnijeti ili tužbu ili prijedlog, da se povede parnica radi proglašenja ništetnosti braka.

Cap. IV, Tit. XX, Lib. IV. Zakonika nosi natpis »*De iure accusandi matrimonium et postulandi dispensationem super rato*«. Kan. 1970. razlikuje »*regularis accusatio*« i »*iure facta petitio*«. U kan. 1971. navode se osobe, koje su jedine »*habiles ad accusandum*«, a u kan. 1973. opet osobe, koje jedine imaju »*jus petendi dispensationem super matrimonio rato et non consummato*«.

¹ Isključiva vrijednost Zakonika točno je ocrтана u uvodnim kano-nima 1—6 samoga Zakonika i preko tih granica ne proteže ju, kako se po sebi razumijeva, ni proglasna konstitucija Benedikta XV., ni spomenito rješenje kongr. Studiorum.